

Kulttuuri

KULTTUURITOIMITUS

Ilkka Kuosmanen 044 7360 410
Anne Honkanen 044 7360 496
kulttuuri@ess.fi
etunimi.sukunimi@mediataloesa.fi

Kirja-arvio

Elämän ja kuoleman Salpausselkä

Päijät-Hämeen tutkimusseura löytää maantieteestä selityksen melkein kaikkeen. Tulevaisuudessa painottunee harjujen virkistyskäyttö.

PÄIJÄT-HÄMEEN TUTKIMUSSEURA

Kaikkien aikojen Salpausselkä
Toim. Matti Oijala, Jussi Oksa,
Ossi Nummela, Heidi Andersson

Miksi valtatie 12 siirretään keskustasta Launeelle? Miksi monacolainen sijoittaja haluaa vedenpullottamon Lahteen? Miksi vanhalle huoltoasemalle perustettiin hampurilaisravintola? Miksi Suomi on suhteellisin hyvinvoiva demokraattinen tasavalta?

Oikeastaan kaikkiin näihin kysymyksiin voi vastata samalla tavalla: koska meillä on Salpausselkä. Päijät-Hämettä halkova kaksoisharjumuodostelma on tällä kerralla Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirjan kokoava teema.

Kenties dramaattisimmat vaiheensa Salpausselkä näki keväällä 1918, kun punaiset ja valkoiset joukot taistelivat urheilukeskuksen rinteisiin kaivetuissa poteroissa.

– Kisatulikukkulalla taistellen ratkaistiin Suomen tuleva yhteiskuntajärjestys, kiteyttää Lahden historiallisen museon tutkimuspäällikkö Hannu Takala taisteluja käsittelevässä artikkelissaan. Laiva- ja rautatieliikenteen sol-

mukohtana toiminut Lahti oli yksi punaisen Suomen keskuspaikoista. Kaupunkia puolustavalle punakaartilille varsinkin nykyisen urheilukeskuksen jyrkkäpiirteinen maasto oli kuin lottovoitto, sillä harjanteiden haltija pystyi valvomaan kaupungin kautta kulkevaa liikennettä.

Valkoinen Suomi sai avukseen Loviisassa maihinnousseet saksalaisjoukot, jotka saapuivat Lahden Renkomäkeen 19. huhtikuuta. Hyökkäys kohti keskustaa alkoi välittömästi.

Punakaarti joutui vetäytymään raskaasti aseistautuneiden saksalaisten tieltä pohjoiseen ja länteen. Täydennysjoukkoja virtasi kuitenkin länestä, sillä moni Tampereen taisteluissa tappion kokenut punakaartin sotilas oli päättänyt yrittää epätoivoista pakoa Lahden kautta Neuvostoliittoon.

Suomen kohtalosta väännettiin

”Kisatulikukkulalla taistellen ratkaistiin Suomen tuleva yhteiskuntajärjestys.

Tutkimuspäällikkö Hannu Takala

urheilukeskuksen maastoissa katkerasti vappuaamuun asti. Saksalaiset ja Salpausselkä osoittautuivat lopulta liian kovaksi vastukseksi väsyneille punaisille joukoille. Fellmanin pelloille, entisen linja-autoaseman taakse, koottiin massiivinen vankileiri, joka on yksi itsenäisen Suomen suurimmista kärsimysnäytelmistä.

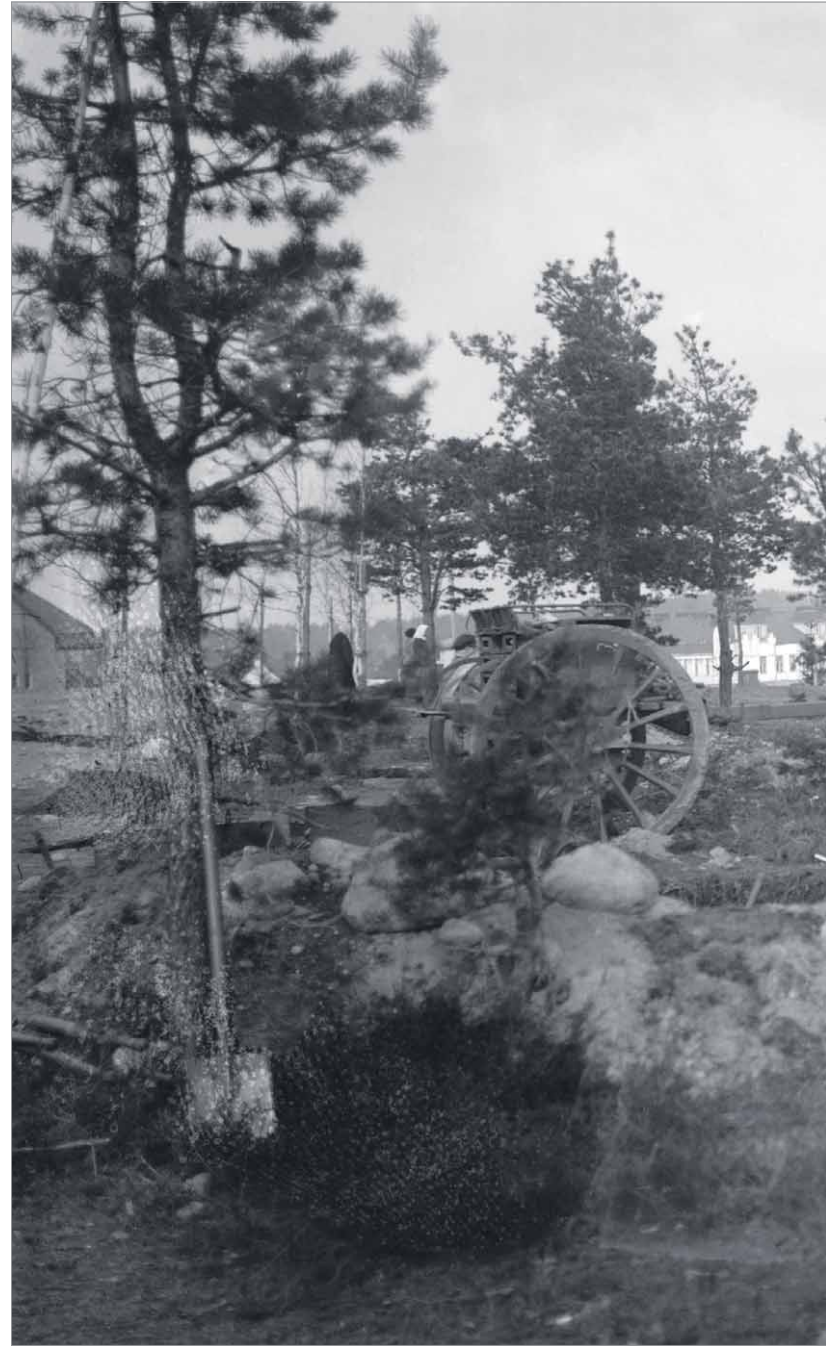
Takala tekee erinomaisen artikkelinsa lopussa selkoa myös urheilukeskuksessa viime kesänä suoritetuista arkeologista kaivauksista.

– Tarkoitus on, että vuonna 2018 parhaiten säilyneet taistelupaikkojen kokonaisuudet voidaan esitellä niin sanottuina historiapolkuina, Takala kirjoittaa.

Poikkeuksellisen hyvin säilyneet taisteluhaudat ovat olleet uhattuina, kun kaupunki on leventänyt hiihtolatuja MM-kisoja varten. Takala rinnastaa maaston muokkaamisen suoraan Syyrian muinaismuistojen tuhoamiseen: yhteinen kulttuuriperintömme on vaarassa.

– Täällä sitä eivät uhkaa aseet vaan ihmisten piittaamattomuus, Takala laukoo.

Vaikka vuosikirja vaikuttaa toisi-

TOPPAROIKKA RY / KIRJAN KUVITUSTA

Loviisan-juna sukeltaa Lahdessa ratakuiiluun Hämeenkadun vaihteen kohdalla. Ratapohjaa pitkin kulkee nykyisin kevyenliikenteenväylä.

naan turhan akateemiselta, sitä voi suositella lämpimästi kaikille lähiympäristöstään kiinnostuneille. Yllättävän moni asia Lahden seudulla kytkeytyy tavalla tai toisella maantieteeseen.

Kylien historiasta kirjassa tekevät selkoa kasvatuksen historian

dosentti Saara Hakaste ja arkkitehti Matti Oijala. Asutusta Salpausselän maastoissa on ollut kivikaudelta asti, ja maata on viljelty ainakin vuodesta 400 eaa. lähtien. Ristikkäisiä näkemyksiä harjujen hyödyntämisestä on siis todennäköisesti ollut tuhan-

Saara Aalto sai Suomi-palkinnon

PALKINNOT Tänä vuonna Suomi-palkinnon on saanut kahdeksan ansioitunutta taiteilijaa tai ryhmää. Yksi palkituista on Britannian *X Factorissa* menestynyt laulaja **Saara Aalto**.

Muut palkitut ovat Avanto

Arkkitehdit, kirjailija **Sirpa Kähkönen**, muusikko-äänisuunnittelija **Kasper Laine**, taiteilija **Jani Leinonen**, Mikkelin Poikateatteri, professori **Matti Salminen** ja kirjailija **Saara Turunen**.

Suomi-palkinto on 21625 euroa.

Hollywood-tähti Zsa Zsa Gabor on kuollut

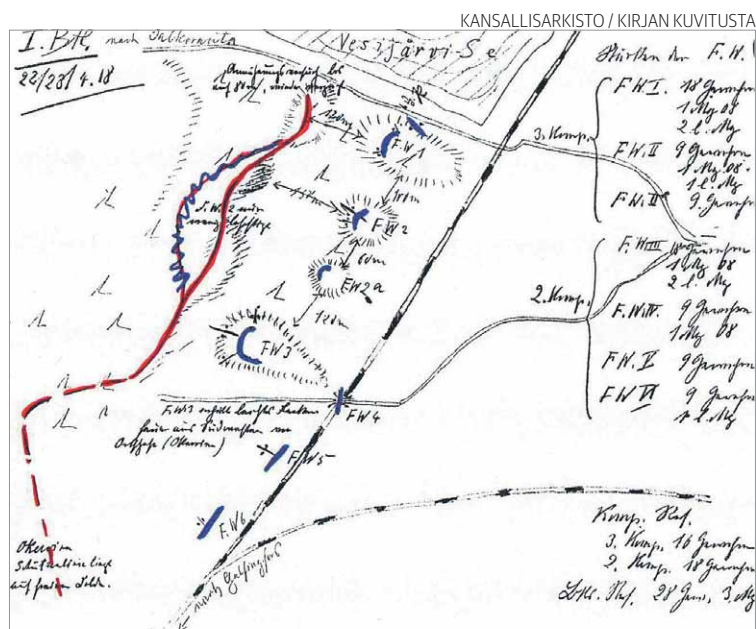
ELOKUVAT Hollywoodin takavuosien näyttelijä **Zsa Zsa Gabor** on kuollut. Unkarilaissyntyinen valkokankaan viettelijätär kuoli sunnuntaina sydänkohtaukseen kotonaan Los Angelesissa 99-vuotiaana.

Gabor muistetaan parhaiten rooleistaan elokuvissa *Moulin Rouge* ja *Lili* sekä siitä, että hän meni naimisiin yhdeksän kertaa. Gabor olikin Hollywoodin ensimmäisiä julkikkia, joka tunnettiin siitä, että hän oli julkkis.

ERIK LINDERBORG / LAHDEN KAUPUNGINMUSEON KUVA-ARKISTO

Sisällissodan taistelut huipentuivat Lahteen keväällä 1918. Punaisilta sotasaaliiksi saatu tykki Radiomäen itäpäässä taistelujen tauottua. Kirjan kuvitusta.

Saksalaisten piirtämä tilannekartta 22.4.1918. Punainen linja kuvaa punaisten rintamaa, siniset kaaret ovat saksalaisten kenttävartiota urheilukeskuksen maastossa.

sia vuosia ennen kuin Lahden liikuntatoimen kaivinkone erehtyi rouhaisemaan väärästä paikasta.

Kun muinaishollolalaiset saapuivat asuinsijoilleen, asumispaikan valintaan vaikutti lähinnä kaksi seikkaa: maaperän piti olla viljeltävissä, toisaalta lähistöllä piti

olla vettä.

– Salpausselkä tarjosi kuin selkänojan ja suojan eteläpuolelle kehittyvälle asutukselle. Hakaste kirjoittaa artikkelissaan.

Koska soraharju on myös tien-tekijän kannalta helppo ja halpa vaihtoehto, on harjumuodostelma

toiminut vuosisatojen ajan luontaisena kulkuväylänä. Liikenteen lisääntyä se on tarkoittanut valitettavasti luontoarvojen vaarantumista. Myös Salpausselän soravarantoja on hyödynnetty surutta talojen ja teiden perustuksissa.

Valtatie 12:n ohella harjua halkoo Riihimäki–Pietari-rautatie, jonka rakentamisesta sadat ihmiset maksoivat hengellään vuosina 1867–1868. Heille on omistettu Lahden seudulla lukuisia kalmistoja, joita kirjassa esittelee **Mari Lakka**.

Viime vuosikymmeninä on herätty harjujen virkistyskäytön kasvaviin mahdollisuuksiin. Suojeleva tendenssi on noussut teollista kehitystä ajavan ajattelun rinnalle. Siksi Lahden satamassa näkee nykyisin enemmän jäätelöveneitä kuin rahtilaivoja ja pohjavesialueen entisiin bensa-asemiin perustetaan ravintoloita ja musiikkiklubeja.

Parhaillaan selvitetään, voisiko Salpausselkä päästä Unescon Geopark-verkostoon, mikä voisi lisätä matkailutuloja. Alueen suurinta luonnonvaraa – erinomaista pohjavettä – havitellaan nyt siis Monacossa asti.

Ilkka Kuosmanen

MIRJA HUSSAIN

Kirjamyyntiä Sysmän kirjakaupassa viime perjantaina.

Kirja halutaan edelleen kääriä joulupakettiin

Kirjamyynti: E-kirjoilla on kaupassa yhä häviävän pieni osuus.

Helsinki

Johanna Latvala / STT

Joulumyynnillä on edelleen iso merkitys kirjakauppojen koko vuoden myynnissä. Isänpäivästä joulukuun kestävän sesongin aikana myydään jopa 40 prosenttia vuoden kaunokirjoista, kerrotaan Kirjakauppaliitosta.

Tänä vuonna joulusuosikiksi nousee *Harry Potter ja kirottu lapsi* -kirja, uumoilee Kirjakauppaliiton toimitusjohtaja **Katriina Jaakkola**.

Jaakkolan mukaan e-kirjat eivät ole syrjäyttäneet perinteistä kirjaa joululahjana. E-kirjojen osuus kokonaisymyynnistä on edelleen vain muutaman prosentin luokkaa.

– Kirjat ovat vuodesta toiseen tärkeimpien, halutuimpien ja annetuimpien lahjojen joukossa. E-kirjat eivät juuri näy joulukaupassa, perinteinen kirja on mukavampi kääriä pakettiin, Jaakkola kertoo.

Akateemisen kirjakaupan Kirjatalon myyntipäällikön **Aki Järvisen** mukaan näyttää siltä, että myös nuoret kaipaavat konkreettista, käsiin otettavaa paperikirjaa.

– Kaikilla on koko ajan joku kapula tai sähköinen laite kädessä. Kun halutaan rentoutua ja olla rauhassa, valitsee moni parikymppinen ennemmin paperisen kirjan kuin kirjan lukemisen ruudulta, Järvinen kertoo.

Suomalaisesta kirjakaupasta kerrotaan joulumyynnin olevan yli 30 prosenttia koko vuoden kirjamyynnistä.

Suomalaisen kirjakaupan myynti- ja markkinointijohtaja **Mervi Jäntti** kertoo ihmisten mukaan tarttuneen joulun alla

Myyntilista

Mitä Suomi lukee?

1. Ilkka Remes: *Kiirastuli*
2. Jari Tervo: *Matriarkka*
3. Tuomas Kyrö: *Mielensäpahtajan hiihtokirja*
4. Jukka Viikilä: *Akvarelleja Engelin kaupungista*
5. Miika Nousiainen: *Juurihoito*
6. Laila Hirvisaari: *Hiljaisuus*
7. Reijo Mäki: *Hot dog*
8. Karoliina Korhonen: *Finnish Nightmares*
9. Sirpa Kähkönen: *Tankkien kesä*
10. Riikka Pulkkinen: *Paras mahdollinen maailma*

Lähde: Kirjakauppaliitto, marraskuun myydyimmät kaunokirjat

eniten Finlandia-voittaja **Jukka Viikilän** *Akvarelleja Engelin kaupungista* – sekä *Harry Potter ja kirottu lapsi* -kirjoja.

Kotimainen kaunokirjallisuus kuuluu Jäntin mukaan aina joulun keuhkosuosikkeihin. Esimerkiksi **Jari Tervon** *Matriarkka* ja **Ilkka Remes** *Kiirastuli* ovat tehneet kauppansa. Lapsille taas on ostettu muun muassa *Tatu ja Patu* – sekä *Risto Räppääjä* -kirjoja. Tietokirjoista kiinnostavat elämäkerrat kuten *JHT/Cheek*.

Järvisen mukaan joulu on myös klassikoiden aikaa. Esimerkiksi *Sinuhe egyptiläistä* kysytään päivittäin.

Järvinen kertoo joulukauppaan ladattavan myös paljon odotuksia.

– Sen perusteella nähdään, millainen myyntivuodesta muodostuu. Se on ehdottomasti vuoden tärkein sesonki.